

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті йдеться про впровадження нового в державі особистісно орієнтованого підходу до вивчення іноземної мови. Визначено психолого-педагогічні умови успішної реалізації даного підходу. Стаття адресована викладачам іноземної мови, практичним психологам, методистам з іноземних мов.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в українській державі, висунутих Державною національною програмою "Освіта", є формування освіченої, творчої особистості. Шляхи ж реформування змісту загальноосвітньої підготовки передбачають "формування гуманітарного мислення, опанування рідною, державною та іноземними мовами" [1].

Зміна пріоритетів в усіх сферах життя призвели до зміни парадигми освіти. Гуманістична (особистісна) орієнтація освіти визнана сьогодні вимогою часу. Педагоги і психологи дедалі помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісного підходу до студента як одного з принципів організації навчально-виховної роботи, що обґрунтовується сучасною психологією і педагогікою. Такий підхід має сприяти цілеспрямованішому, гармонійнішому розвитку особистості студента як громадянина і творчого, професійно діючого працівника.

Гуманістична орієнтація освіти призводить до зміщення акцентів у розумінні структури освіти, висуваючи на передній план моральні засади. Моральні засади в навчанні — це те, що протистоїть його предметній спеціалізації, оскільки моральне ставлення до навколишнього світу не залежить від природи об'єкта, воно зв'язує всі сфери людських пошуків міцніше, ніж будь-які міжпредметні зв'язки. Існує тільки один спосіб реалізувати особистісний підхід у навчанні — зробити навчання сферою самоствердження особистості.

В умовах гуманізації освітнього процесу в цілому доцільним є використання можливостей іноземної мови для формування особистості студентів. Відбувається зміна мети виховання й навчання, в ролі якої виступає не сукупність

знань, умінь і навичок, а вільний розвиток особистості людини.

Розширення та якісні зміни характеру міжнародних зв'язків нашої держави, інтернаціоналізація усіх аспектів суспільного життя роблять іноземну мову реальною необхідною в різних сферах діяльності людини. Вона стає дійовим фактором соціально-економічного, науково-технічного і загальнокультурного прогресу суспільства. Це підвищує статус іноземної мови як освітньої галузі у вищих закладах освіти.

Поняття "освітня галузь" ширше традиційного поняття "академічна дисципліна". Так, предметом вивчення іноземної мови є не лише власна мова, а й мовленнєва діяльність, або точніше — мовленнєва взаємодія на цій мові, культура народу — носія мови, а також певні мовні, лінгвокраїнознавчі та суто країнознавчі знання. Головне призначення іноземної мови як освітньої галузі — це оволодіння студентами спілкуванням іноземною мовою, тобто формування комунікативних умінь: розмови, розуміння зі слуху (аудіювання), читання та шістьма. Якщо вища школа навчить студентів розмовляти, слухати, читати й писати іноземною мовою не тільки в межах побутової тематики, а й з урахуванням їх професійної спеціалізації, вона одночасно забезпечить їм доступ до іншої національної культури і тим самим — до світової культури. Це сприятиме подоланню у студентів національного культуроцентризму і внесе суттєвий вклад у підвищення рівня їхньої гуманітарної освіти, а також створить умови для професійного саморозвитку. Основний зміст освітньої галузі "іноземна мова" полягає у формуванні комунікативної компетенції, яка складається з трьох основних видів: мовленнєвої, мовної та соціокультурної.

За умов усвідомленого переходу від традиційного підходу вивчення іноземної мови до особистісно орієнтованого студент стає суб'єктом власного особистісного та професійного розвитку. Під традиційним підходом маємо на увазі так званий "teacher-centered approach", тобто, такий підхід, за якого в центрі навчального процесу був учитель, викладач, який повідомляв студентам готові істини. Цей підхід не передбачав співробітництва викладача зі студентами. За часів перебудови, коли держава проголосила себе "відкритою" і насправді відкрила дорогу експериментам, пошукам нових шляхів удосконалення освіти, впровадженню нових освітніх технологій, неабиякого поширення набув так званий "learner-centered approach", який передбачав центром навчального процесу зробити учня, студента, того, хто вчиться. Такий підхід вимагав спілкування викладача зі студентами як з рівними собі. Оскільки ні викладач, ні студент психологічно не були готові до рівноправного, вільного спілкування, підхід, у центрі якого було поставлено учня чи студента, почав "пробуксовувати", не даючи бажаних результатів. І тоді на зміну йому прийшов новий для нас, але вельми поширений у Європі "person-centered approach" — особистісно орієнтований підхід, за якого для успішного розвитку процесу навчання однаково важлива як особистість вихованця, так і особистість викладача, кожен з них стає суб'єктом власного розвитку.

Психолого-педагогічна наука, викладачі-практики переконливо довели, що навчити, виховати, розвинути людину без її зацікавленості, прагнення до самоудосконалення неможливо. Саме тому перед викладачем постає завдання викликати у студентів процеси самодетермінації, тобто прагнення самовиховуватися, саморозвиватися, бажання вчитися. Авторитарна система навчання і виховання не сприяє розвиткові творчої підструктури особистості. Притаманне для неї вербальне, залогізоване навчання ігнорує розвиток сенсорного досвіду людини, творчої уяви, здатності до цілісного та інтуїтивного пізнання навколишнього світу, формує однобічне, догматичне, ортодоксальне мислення (схеми,

штампи), яке не здатне творчо сприймати, оцінювати й усвідомлювати живу, динамічну і рухливу реальність [3]. В. О. Сухомлинський писав, що розум, здатний до успішного оволодіння знаннями, кмітливість — це властивість, яка не раз і назавжди дана природою, яка змінюється від характеру навчання, процесу розумової праці [4]. Отже, створення сприятливих умов для творчої навчальної діяльності студентів, самореалізації їхньої особистості у навчально-виховному процесі є найважливішою складовою частиною професійної діяльності викладача. Головною умовою створення сприятливого клімату для творчого розвитку та самореалізації студентів є забезпечення реалізації студентом своїх творчих можливостей та здійснення інтенцій у процесі професійної підготовки як на заняттях, так і в позааудиторній діяльності. Реалізація ж студентом своїх творчих можливостей та розвиток особистості можливі за таких психолого-педагогічних умов: 1) створення навчальних педагогічних ситуацій, які спонукають студентів до усвідомлення свого образу-Я та адекватної самооцінки; 2) перевага діалогу над монологом у спілкуванні викладача зі студентами; 3) створення ситуації успіху, формування позитивної Я-концепції студентів; 4) технологізація процесу вивчення іноземної мови; 5) зміна позиції викладача відносно студента.

Особистісно орієнтоване вивчення іноземної мови передбачає позитивний вплив на формування особистості через створення атмосфери взаєморозуміння учасниками навчального процесу. Не загострюючи уваги на помилках та інших негативних явищах, викладач має допомогти студентам сформуванню адекватного образу Я виробити позитивну Я-концепцію, дати змогу висловити свої думки, почуття, враження. Створення позитивної емоційної обстановки, ситуації успіху, рівноправний діалог викладача зі студентами веде до скорішого та адекватного формування у студентів свого образу Я, що є зашаркою успішного навчання, тобто основою навчання взагалі та оволодіння іноземною мовою зокрема.

1. Державна національна програма "Освіта. Україна 21 століття". К., Райдуга, 1994.

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. К. 1998.

3. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість. К. 1998.— С. 93.

4. Сухомлинський В. А. Об умственном воспитании / Сост. и авт. вступ, ст. М. И. Мухин. К.; Рад.школа, 1983.— С. 179.

5. Сериков В. В. Личностный подход в образован концепция и технологии. Волгоград, "Перемена", 1994

6. Якиманська І. С. Особистісно орієнтована система навчання. Завуч, 1999, № 7.

Grishkova R. O.

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL
CONDITIONS OF PERSON-CENTERED
APPROACH TO TEACHING FOREIGN
LANGUAGES**

The article deals with the problem of person-centered approach to teaching foreign languages. Psychological and pedagogical grounds of implementation of this new in our state approach are under consideration. The article is addressed to foreign language teachers, practical psychologists and specialists in methods of teaching foreign languages.